

o adults» (pp. 263, 34): *pubil*, doncs, s'oposa a 'adult'.

«Senyor --- nós som de la terra òrfena de Sicília --- hòmens, fembres e infants --- que'ls acorregats --- que tot sant rei és tengut de ajudar a òrfens e a *pubills* e a vídues, e com la illa de Sicília sia vídua --- e'ls pobles són tots òrfens --- e les criatures innocents qui són en la illa, qui esperen mort, pot hom comptar a *pubills* qui són de poca edat e no saben consell ---», Muntaner (fets de 1282, § 54, Casac. I, 114.24; Bofarull, 102.15, hi posa, però, a *pubils* e a *viudes*). «La aflicció de la viuda e del *pubil*, e de la persona flaca o mesquina», «entendre, primerament e assídua, a dar spatxament als plets e affers de les pobres e flagues persones, en les quals entenc comprendre viudes e *pubils*», Eiximenis (*Do. Comp., NCL.*, 122, 71). «--- Al *pubil*: nota que a dones vídues e *pubils* deu ésser feta almoyna», StVicentF (*Quar.*, 138.115). «--- Plant de *pubill* mostrant general dol / ---», Comanador Stela (40). «Jacint Tyxedor *pobil*, pagarà ---» en un doc. de Vinça de l'any 1385, però l'*InuLC* troba també la grafia *pubill* en docs. ross. de 1377, 1437 i 1450.

Tanmateix sembla que la forma rossellonesa distintiva fou *pobell*: «manumessedors d'una persona, o tutors d'algun *pobeyl*, o curadors d'algun adhult --- o hereters ensems d'una heretat, qui fassen cridar, són enteses, quant a la paga de la dita crida, per una persona tant solament» en un doc. de Tuïr de 1304 (*RLR* VII, 45). I l'*InuLC* aplega set altres casos de *pobel*, *pobela* (o grafies equivalents) en docs. ross. dels anys 1366-88.

Com és ben conegut, avui passa per haver-hi una diferència simple: *pubil* o *pobil* amb *-l* a les Illes i el P. Val., amb *-ll* en el Principat.³ Per la meua banda confirmo que només he sentit les dues variants amb aquesta distinció geogràfica, en els llocs on en tinc nota: *pubiła* a Areu de Vall Ferrera, *puvilā*, *-il* a Vila-rudona i a Torroja del Priorat (1933-35, 64), *pubiļə* en el Penedès i Osona (Font-rubí, St. Pere de Torelló, 1954-5) així com a Bna. i les altres comarques barceloneses i gironeses, des de 1910. El masculí *pobil* a Mall. (Manacor, 1964), *povil* al N. i al S. del P. Val. (Vila-real, 1961, Alacant, 1963), *pubiļ* Torelló i Font-rubí, però no ho he sentit mai a Bna. ni Maresme.

A això s'afegeix una diferència de sentit, car en el Principat (almenys allí on ho he anotat) el *pubill* és l'home que es casa amb una pubilla o hereva de terratinents o propietaris («No està tot sol a la casa, però la noia... —Té nois? —No, però hi ha *pubills*», StPTorelló). Això no vol dir que no sigui admès entre gent de saber: «Continuarà l'obra del gran home? —No és més que un *pubill*...» (1950). En el Princ. seria inoïda i fins malentesa la frase «era *pobil*» ('era orfe') que sento en un poble del centre de Mallorca, cf. el «Molí des *Pobil* Pastureta» en el Molinar de Manacor (1964); i l'aplicació toponímica, que també es constata en el P. Val., indica fets semblants: *Mas del Povil* a Vila-real, finca i bassa del *Povil* en els afores d'Alacant.

Moltes dades onomàstiques de vella tradició confirmen aquesta forma *Povill* amb *v* i amb *o*. La *o* no ens crida gaire l'atenció, quan hi ha hagut des d'antic tanta

metafonia i tantes ultracorreccions d'aquesta mena (*moli/mulí*, *fugir/fogir*). Però no s'espera que una *-p* pugui donar *-v* labiodental en català, i de fet el mot no s'ha presentat mai així a les Illes, però la unanimitat de la *v* en totes les comarques del Continent que mantenen aquest fonema, prova que no és un fet esporàdic, sinó una dissimilació en la mena de labial (com en *pavil* < *pabil*).

La relació anònima redactada pel sorge castellà encarregat de la repressió del bandolerisme, en l'a. 1616, brutal enemic però eixerit i ben articulat observador, empra el mot, acastellanant-lo com *púbilo*, per explicar la institució catalana de l'*hereu* (*AORBB* IV, 191, 201), que alguns d'ells ens critiquen amb certa incomprensió i amb interessada i «filantròpica» enveja. En els Països del Migdia els fets, una mica diferents, es reflecteixen també en fonts escrites: AMAlcover usa *pubil* adj. com 'jove, solter' (*BDLC* VIII, 2), Moll «fill únic, filla única», *l. c.* i *AlcM* II, definició imperfecta perquè pot no ser 'únic' (però remeto a les útils cites). *Arrendar a franca povil* frase feta que Salvà registra a Callosa d'En Sarrià (II, 123), sense aclarir-nos-la prou: en tot cas cal partir els mots altrament: *arrendar a povil* amb un *a franca* = 'de franc?' a *afranca-povil* 'eximint de pagament un jovenet' (*afrancar* = *afrancuir* Escrig 1851)?

PÜPILLUS, -ILLA, tenia en llatí les vocals llargues, per tant la reducció de -LL- a -L- era regular en fonètica històrica catalana, tal com en *argila*, *vila*, *anguila*, *mil*, *estela* ARGILLA, VILLA, ANGUÏLLA, MILLE, STÈLLA, veg. *LleuresC*, 261; només la variant *pubill*, -illa, amb *ll* presenta un resultat mig-savi, ben explicable per la influència del llatí, en un terme de dret. I encara interessa més de notar que el català és l'única entre les llengües romàniques on aquest terme apareix transmès, segons la seva fonètica, per via popular, hereditària. No és estrany donada la gran influència del dret civil romà en la nostra terra, i així no ens sorprèn que *pubill* i *pubilla*, ja figurin en els nostres antics codis en llengua materna, els *Usatges* i els *CostTort*. Fets comparables hem observat a propòsit d'*HEREU*. Alguna extensió se li pot sospitar en les zones aragoneses, com sigui que *popiļo* l'usen a la Vall de Gistau (a dalt i a Plan, *BDC* XXIV, 177) amb el valor que a Echo i a Ansó donen a *güérfano*: car tant la conservació de la *-p-* intervocàlica com la de la -LL- són la norma alt-aragonesa.

Pupil [c. 1300] i *pupilla* són duplicats cultistes; el femení per a la 'nina de l'ull', ja a la fi del S. xv.

DERIV.: *Pupillar*; *pupillaritat*. *Pupillatge*.

Pubilla [fi S. XIII]: «Tutor o curador, si jaurà ab algunes d'aquelles *pubilles* o adultes que ell haurà en sa cura --- és infamis --- e deu donar, a la *pubilla* o a la adulta, les dues parts de tot quant ha», *CostTort*. (*OL*, p. 468). «Una donzella / bona e bella, / ben endreçada, / molt heretada, / rica *pobila* / d'aquesta vila / ---», JRoig (*Spill*, 2007, en el ms., *pubila* Chabàs). «O que bella dona o viuda, o *pubilla*, o maridada o religiosa, o si podia parlar ab ella!», StVicentF, *Serm.* I, 284.15. L'heroïna de *La Puryalada* sí que era